

Den forræderiske officer

Knud Børge Martinsen (1905-1949)

Spejderlederen

Knud Børge Martinsen blev født i 1905 på Sydsjælland som søn af en skrædder. Som ganske ung finder vi ham i Roskilde. Her blev han spejderleder. De gule spejdere (søspejdere) havde både en afdeling for de små "ulveunger" og for de større drenge. I årene 1922-1925 var Knud Børge spejderleder for de større drenge. Han blev i disse år kaldt for "Martin" – udtalt på fransk. Han var en dygtig og højt respekteret spejderleder. Måske den bedste Roskilde nogensinde har haft ifølge en af hans spejderdrenge.

Året før – i 1921 – havde ulveungerne også fået ny flokfører, nemlig den lokale Poul Sørensen, søn af borgmester J. C. Sørensen og siden indenrigsminister. Han blev kaldt for "BrandSøren", da hans far også var branddirektør i byen. Poul var ligeledes en meget dygtig spejderleder. Disse to personligheder endte siden i hver sin lejr under besættelsestiden.

Fra dansk til tysk militær karriere

K. B. Martinsen valgte efter rekruttiden i 1928 at gøre militær karriere. I løbet af ti år nåede han en rang af kaptajnløjtnant og kunne se frem til en flot karriere inden for hæren. En særlig begivenhed i disse år kom til at præge ham: Under den spanske borgerkrig havde han været kontrolofficer 1937-38 i "Det internationale ikke-indblandingsudvalg" ved den fransk-spanske grænse. Det gav ham en antipati for kommunismen, som siden blev bestemmende for hans politiske observans. I 1940 var han en af de få aspiranter, der slap gennem nåleøjet og blev optaget som elev på et generalstabskursus på Frederiksberg Slot.

Med besættelsen kom hans antikommunistiske og nazistiske sympatier op til overfladen. Den 26. juni 1940 meldte han sig ind i den danske afdeling af DNSAP. Han deltog nu i partiets demonstrationer iført dansk militæruniform. Derfor fik han en påtegning i sine militære papirer, der ville være en hæmsko for hans videre militære karriere. Følgen blev, at han valgte at træde uden for nummer og søge ind i Waffen-SS for at gøre tysk militær karriere.

I september 1941 blev Martinsen kompagnichef i Frikorps Danmark, der stod under kommando af C. F. von Schalburg.

K. B. Martinsen med sine tyske ordener: Jernkorset af 2. klasse var monteret i et ordensbånd. Dette bånd blev båret i næstøverste knaphul til hverdag. Han blev også dekoreret med jernkorset af 1. klasse. Det blev båret fæstnet på uniformen på venstre side af brystet. De var erhvervet for tapperhed ved Østfronten. Foto 1942.

Poul Sørensen (1904-69) som elitegymnast i Roskilde, hvor han var opvokset. Han var desuden spejderleder som ung. Amatørfoto u. å. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Jernkorset af 2. klasse med ordensbånd og jernkorset af 1. klasse blev nyindstiftet i 1939 (uddeltes kun i krigsperioder). Gengivet efter annonce i DBA 2018.

Dette korps blev nu sendt til Østfronten. Her faldt von Schalburg den 2. juni 1942, og Martinsen overtog midlertidigt kommandoen i en uges tid, indtil en ny leder kunne udnævnes. Denne faldt imidlertid efter kun to dage på posten. Det viser, hvor hårde kampe, der udkæmpedes på denne front, og hvor farligt det var at opholde sig her. Nu tilfaldt kommandoen igen Martinsen, da der ikke var andre med tilstrækkelig militær uddannelse til at tage over. Han var respekteret af sine folk, men han var ikke vellidt. Ideologisk lagde han stadig mere vægt på nazismen frem for de antikommunistiske holdninger, der i sin tid havde fået ham til at vælge tysk side, og som hans forgængere i korpset i højere grad havde fremhævet over for mandskabet. Måske var det for at pleje karrieren? I maj 1943 blev Frikorps Danmark formelt nedlagt og slået sammen med andre frivillige skandinaviske korps, da det var på vej til total udslettelse med mange faldne og sårede. Som tak for udvist tapperhed blev Martinsen dekoreret med det tyske jernkors af 1. og 2. klasse med tilladelse fra kong Christian 10. til at bære dem.

Allerede et par måneder forinden fik Martinsen rang af "Obersturmbannführer" og blev sendt hjem til Danmark for at opbygge et "germansk korps". Det blev til Schalburgkorpset, der skulle bekæmpe den danske modstandsbevægelse. Den var ved at vokse sig stærk til gene for besættelsesmagten og dens medløbere, ikke mindst inden for det samarbejdende erhvervsliv, der blev udsat for sabotager. Det fremgik snart af Martinsens optræden som chef for Schalburgkorpset, at han var blevet tydeligt forrået af sine oplevelser ved Østfronten, hvor hans gamle korps havde lidt svære tab. Det gik både ud over sagesløse og folk i hans egne rækker.

Fire mord og deres følger

K. B. Martinsen var meget kvindekær og jaloux. I marts 1944 indkaldte han tropsfører Fritz von Eggers til Schalburgkorpsets hovedkvarter (de holdt til i Frimurerlogen på Blegdamsvej i København), da han mistænkte ham for at have en affære med sin hustru. Knud Børge var i 1933 blevet gift med Elsebet, en præstedatter fra Gjøl. Martinsen dømte egenhændigt von Eggers til døden og eksekverede selv dommen ved at skyde ham på stedet.

Martinsen blev efter besættelsen dømt for dette og andre mord. Nogle havde han selv udført, andre havde han givet ordre til. Et af disse mord var et såkaldt clearing-mord på en læge Vigholt som hævn for et mord på en nazist. Lægen blev

Mindehøjtidelighed for faldne danske frivillige på Østfronten afholdt den 17. oktober 1943 i Frimurerlogen på Blegdamsvej i København. Fra venstre K. B. Martinsen, Bruno Boysen, Helga von Schalburg med sønnen Alexander og den tyske rigsbefuldmægtigede, Werner Best. Gengivet efter Wikipedia (https://da.wikipedia.org/wiki/Knud_B%C3%B8rge_Martinsen).

skudt i sin konsultation i Slagelse i januar 1944 af Schalburg-folk efter direkte ordre fra K. B. Martinsen. I alt blev han dømt for fire mord.

Martinsen var chef for Schalburgkorpset indtil den 10. oktober 1944, hvor han blev kaldt til Berlin. Her undrede man sig over, at han også likviderede nazister. Han blev snart fængslet, men siden lykkedes det for ham at flygte til Danmark. Hjemme havde han og konen købt et rækkehus i Roskilde på Frederiksborgvej. De havde også fået et par børn. Efter tilbagekomsten holdt han lav profil resten af besættelsestiden uden ligefrem at skjule sig for tyskerne og for den danske modstandsbevægelse.

Martinsen arresteres af modstandsbevægelsen

Da arrestationsbølgen rullede hen over Roskilde ved befrielsen den 5. maj 1945, stod Martinsen øverst på den lokale liste over landssvigere, som modstandsfolkene skulle ud og hente.

Forud gik en del forberedelser: Der rekvireredes en bybus til transport af fangerne. Ejeren mødte selv op som chauffør. Den såkaldte Lundby-gruppe (opkaldt efter lederen Vagn Lundby), der var udsprunget af spejderbevægelsen, samt endnu en Sct. Georgs-gruppe var blevet udtaget til at deltage i aktionen. Flere havde været Martinsens kammerater i spejderbevægelsen. 4 af deltagere var ganske unge fyre fra Spejderenes Hjelpekorps. De var i alt 16 mand, alle tilknyttet modstandsbevægelsen. Hertil kom 6 politifolk, der skulle stå for selve arrestationen. Ved 9-tiden om morgenen kørte bussen hen og hentede lægen Vilhelm Møller Christensen og en filmfotograf, der skulle forevige arrestationen.

Frimurerlogen på Blegdamsvej i København, hvor Schalburg-korpset havde hovedkvarter. Det var her, den jaloux Martinsen i marts 1944 skød tropfører Fritz von Eggers, som han mistænkte for at have en affære med hustruen. Foto: Michael Paldan 1943 eller 1944. Frihedsmuseet. Gengivet efter hjemmesiden Min by. (<https://minby.dk/2015/05/04/41580/da-frimurerlogen-var-nazi-hovedkvarter/>).

Arrestationen af K. B. Martinsen på privatadressen på Frederiksborgvej. Fotografiet stammer fra den film, der blev optaget af modstandsbevægelsens anholdelser i Roskilde og omegn den 5. maj 1945. Kopi af foto i Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Klokken var efterhånden blevet 10 om formiddagen. Nu kørte bussen hen til K. B. Martinsens hus på Frederiksborgvej. Fire store fyre fra Spejdernes Hjælpekorps blev sat til at afspærre Frederiksborgvej (Hovedvej 6), da man frygtede ildkamp med Martinsen. De var alle forsynet med frihedskæmpernes armbind. Ole Jakobsen (f. 1928), en af disse unge fyre, der har genfortalt historien, blev placeret ved rundkørslen tæt på Martinsens hus. Militær-grupperne omringede nu huset for at dække politiets indtrængen.

En betjent ringede på, og Martinsen lukkede selv op. Han var i gang med morgenbarberingen. Han udleverede på stedet en lille pistol med perlemorsskæfte og fik lov til at gøre barberingen færdig. Derpå fulgte han frivilligt med ud i bussen uden at gøre modstand og blev anbragt bag i bussen. Her blev en tropsassistent, den kraftige maskinlærling Jens Juel iført spejderuniform, sat til at holde vagt over sin gamle tropsfører.

De unge vagter havde ordrer til ikke at give sig i samtale med arrestanten. Han havde selv et par kommentarer. Først bemærkede han: *"Spejderbevægelsen har ændret sig siden min tid"*. Lidt senere sagde han: *"Jeg har holdt på den forkerte hest"*. Hele sceneriet blev filmet. Derpå kørte bussen videre for at arrestere flere landssvigere opført på listen for Roskilde og omegn. I alt var der opført 250 personer på modstandsbevægelsens liste. Denne blev to dage efter bragt i lokalavisen Roskilde Tidende. Nogle var uskyldige, men det blev aldrig berigtiget.

Retssagen og henrettelsen

Martinsen blev dømt til døden af Landsretten i 1948 for sine ugerninger som chef for Schalburgkorpset. Dommen stadfæstedes af Højesteret i 1949. Den 25. juni 1949 blev han henrettet ved skydning i henrettelseskuret på Bådsmadsstrædes Kaserne i København. Der var ingen klynk eller modstand mod at blive bundet, som man så det ved andre henrettelser af landsforrædere i disse år.

Der kredses stadig om disse henrettelser. Jørgen Nielsen skrev om Martinsens henrettelse i Information i 2013: *"Under transporten fra cellen til fængselsgården skulle fangens hænder efter forskriften bindes på ryggen, og denne opgave havde en af fængslets overbetjente fået. Den pågældende funktionær var nervøs og påvirket af situationen og fumlede måske en smule. Martinsen var tilsyneladende helt upåvirket, men efter nogle øjeblikkes venten sagde han: "Hør, De behøver sgu da ikke være nervøs, det er mig der skal skydes"*. Nok var Martinsen en forrået skurk, men han tog sin straf som en modig mand.

Liste over alle de folk, som modstandsbevægelsen arresterede den 5. maj 1945 for landsforræderisk adfærd. En del stod uretmæssigt på listen, men der kom aldrig noget dementi. Andre oplagte folk manglede. Det vidner om de kaotiske tilstande i befrielsesdagene. Overskrift i Roskilde Tidende 7/5 1945.

Kilder og litteratur:

Interview med Ole Abery Jakobsen, Roskilde, marts 2018 (spejderminder og arrestationen af Martinsen, inklusiv hans bemærkninger).

250 anholdelser er allerede foretaget. Roskilde Tidende 7/5 1945.

Bjerg, Hans Christian: K. B. Martinsen. Dansk Biografisk Leksikon. Gyldendal. 3. udg. 1979-84.

Bøgh, Frank: K. B. Martinsen: dansk officer og landsforræder. People's Press. 2015.

Bøgh, Frank: De dødsdømte: henrettelsen af 46 danskere efter besættelsen. People's Press. 2018.

Nielsen, Jørgen: Kommentar til artiklen "Exit" (bragt 11/1 2013). Information 14/1 2013 (digital udgave).

Roskilde Kolonne. 50 års jubilæum. Roskilde.1963.

Film: "Da freden kom til Danmark". Nationalmuseets arkiv. Kan ses på YouTube.